

УДК 780.61/.66

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-4\(217\)-122-125](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-4(217)-122-125)

ДУДНИК ЄВГЕН ІЛЛІЧ,

доцент кафедри музики, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, заслужений працівник культури України, заслужений артист естрадного мистецтва України, член Національної всеукраїнської музичної спілки, Асоціації діячів естрадного мистецтва України, ГО «Асоціація барабанщиків України»; директор, Полтавська дитяча музична школа № 1 ім. П. І. Майбороди, м. Полтава, Україна

Yevhen Dudnyk,

Associate Professor of the Department of Music, Luhansk Taras Shevchenko National University, Honoured Worker of Culture of Ukraine, Honoured Artist of Variety Art of Ukraine, member of the National All-Ukrainian Music Union, Association of Variety Artists of Ukraine, NGO «Association of Drummers of Ukraine»;

Director, Poltava Children's Music School No 1 named after P. I. Maiboroda, Poltava, Ukraine

E-mail: dudikduda@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-3264-1125>

ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК ГРИ НА УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

A Досліджено провідні тенденції у формуванні навичок гри на ударних інструментах. Автор розглядає розвиток методики гри на ударних інструментах в Радянському Союзі та після отримання незалежності Україною. Розвиток цивілізації, науково-технічний прогрес, глобалізація й цифровізація вимагають постійного оновлення існуючих методик навчання, їхньої адаптації до конкретних інструментів і впровадження в освітній процес. Для цього необхідно постійно досліджувати основні тенденції у формуванні навичок гри на ударних інструментах. Зроблені висновки спрямовані на розвиток гри на ударних інструментах як ключового фактору в повноцінному освітньому процесі та стимулюванні творчого розвитку учнів.

Ключові слова: навички; ударні інструменти; навички гри на ударних інструментах; навчання; освітній процес; методика; тенденції

LEADING TRENDS IN THE FORMATION OF PERCUSSION PLAYING SKILLS

S This article examines the leading trends in the formation of skills in playing percussion instruments. The author examines the development of percussion instruments in the Soviet Union and after Ukraine gained independence.

Due to its direct and complex influence on a person, music occupies a unique place among the arts. Centuries of experience and dedicated research have shown that music has the ability to affect both the mind and body, producing both calming and stimulating effects, as well as evoking positive and negative emotions. It is believed that such education plays a decisive role not only in the formation of skills in playing an instrument, but also in the development of general cognitive abilities (such as thinking, imagination, attention, memory and will), emotional and intellectual sensitivity, moral and aesthetic needs, as well as in national and patriotic education.

Wind instruments belong to the most widespread musical instruments, because they have a wonderful timbre, amazing continuous singing, diverse expressive articulation and inexhaustible technical possibilities. At all times, in all peoples, they have taken their rightful place in their musical culture.

In the composition of Ukrainian folk instrumental ensembles and orchestras, percussion instruments are mandatory, as they provide a rhythmic function, in most cases determine the character of the performed repertoire, and often act as ethnic indicators of the musical genre.

The development of civilization, scientific and technological progress, globalization and digitalization require constant updating of existing teaching methods and adaptation to specific tools. For this, it is necessary to constantly study the main trends in the formation of skills in playing percussion instruments.

The conclusions drawn are aimed at the development of playing percussion instruments as a key factor in a full-fledged educational process and stimulating the creative development of students.

Keywords: skills; percussion instruments; skills of playing percussion instruments; training; educational process; methodology; trends

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями.

У складі українських народно-інструментальних ансамблів й оркестрів ударні інструменти є обов'язковими, оскільки забезпечують ритмічну функцію, у більшості

визначають характер виконуваного репертуару, часто виступають етнічними показниками музичного жанру.

У період навчання в закладах початкової мистецької освіти (музичних школах, школах мистецтв) першочергового значення набуває формування в учнів

навичок гри, що в свою чергу вимагає постійного оновлення існуючих методик навчання та адаптації до конкретних інструментів. Для цього необхідно постійно досліджувати основні тенденції у формуванні навичок гри на ударних інструментах.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Особливості музикування на ударних інструментах досліджені розкрито у працях С. Димченко, А. Наговіцина, Б. Ткачук та ін. Зокрема, С. Димченко пише про класифікацію ударних інструментів, досліджує історію та розвиток методики гри на них, зупиняючись на досвіді Джима Чапіна та Фредді Ірюбера.

Тенденції у формуванні навичок гри на ударних інструментах проведені у наукових дослідженнях Дж. Чапіна, К. Ковалевського, Дж. Майєра, Л. Стівенса.

Програми та методичні вказівки були розроблені дослідниками К. Купінським, С. Макієвським, О. Гончарик, І. Місько, Є. Дудником, В. Зінченко та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Розвиток цивілізації, науково-технічний прогрес, глобалізація й цифровізація вимагають постійного оновлення існуючих методик навчання, їхньої адаптації до конкретних інструментів і впровадження в освітній процес.

Формулювання цілей статті. Об'єктивна суспільна значущість виявлення тенденцій у формуванні навичок гри на ударних інструментах зумовлена вибором ефективних форм навчання та розвитку учнів, забезпеченням ефективної взаємодії викладачів й учнів у сучасному освітньому процесі, який постійно змінюється та знаходиться під впливом результатів науково-технічного прогресу, глобалізації й цифровізації. Метою статті є дослідження тенденцій у формуванні навичок гри на ударних інструментах.

Викладення основного матеріалу дослідження. Протягом тривалого періоду, мистецтво гри на ударних інструментах не мало розвинутої методичної бази. Спочатку навчання гри на ударних інструментах здійснювалося музикантами-практиками, які не мали відповідної освіти та відповідних теоретичних і методичних знань.

Основоположником радянської виконавської школи гри на ударних інструментах був К. Купінський, а вітчизняної – С. Макієвський. К. Купінський розкрив у своїй праці «Школа гри на ударних інструментах» різні відомості про інструменти та їх пристрій, способи звуковилучення та прийоми гри, питання постановки, системи занять, догляду за інструментом тощо. Його роботи містять відомості про музичну грамоту, гімнастичні вправи для барабанщиків, особливості звуковидобування та виконання, вправи з конкретних інструментів, які побудовані за принципом від простого до складного.

Видатний виконавець і педагог У. Штейман, згадуючи роки навчання у класі основоположника радянської школи гри на ударних інструментах, писав: «Для занять кожному з цих інструментів наш невтомний

учитель [К. М. Купінський] «вигадував» допоміжні та цікаві вправи. Саме вигадував, оскільки ні навчальних посібників, ні методичних традицій, що встановилися, тоді не було» [8, с. 194–200].

Його ініціативу у формуванні навичок гри на ударних інструментах підхопили й інші педагоги з різних вищих закладів освіти СРСР. У 1965 році опубліковано «Школа гри на ударних інструментах» Ю. Кузьміна, у 1969 – «Школа гри на ударних інструментах» З. Разевського, у 1980 – «Курс гри на ударних інструментах» у двох частинах В. Зіневича, В. Боріна та ін. Ці автори спиралися переважно на особистий педагогічний досвід і багаторічну виконавську практику.

С. Макієвський створив перший вітчизняний посібник і методику навчання гри на ударній установці, яка являє собою адаптований варіант рудиментальної системи навчання, створив цілісну навчально-методичну концепцію виховання музикантів [5].

Дослідження навчальних програм із гри на ударних інструментах, створених у часи незалежності України (О. Гончарик, І. Місько), свідчить про те, що для формування навичок гри на ударних інструментах було додане вивчення стилів і напрямів класичної, сучасної та естрадно-джазової музики, більше уваги стало приділятися самостійному вирішенню творчих задач.

Сучасні навчальні програми сформовані на основі диференційованого підходу та містять вправи різного рівня складності в залежності від рівня музичних здібностей, фізичних даних і потенційних можливостей учнів. При цьому в них передбачений орієнтовний репертуар для індивідуального та групового виконавства, а також широка можливість прояву творчої ініціативи викладача [1].

Із кожним роком програми доповнюються новими творами композиторів-сучасників, новими обробками й перекладеннями.

Однією з провідних тенденцій у формуванні навичок гри на ударних інструментах є увага до емоційно-образного виконання творів (у Типовій навчальній програмі з навчальної дисципліни «Ударні інструменти» Є. Дудника, В. Зінченка) [3].

Аксіоматичним є факт, що жоден музичний твір у виконанні музиканта не може бути представлений слухачеві без власного емоційного відгуку.

Структура емоційно-образного мислення здобувачів освіти складається із взаємодії таких компонентів:

– мотиваційно-пізнавальний компонент виражає інтерес і захопленість учнів інструментальною діяльністю, спрямованою на досягнення самовдосконалення;

– когнітивно-оцінювальний компонент включає необхідні знання, вміння та навички для оволодіння технікою виконання, вміння яскраво відтворювати художні та музичні образи, вміння повноцінно оцінювати набутий виконавський досвід. Цей компонент передбачає широкі знання і глибоке розуміння художньо-образних деталей мови інструментальних творів;

– рефлексивно-виконавський компонент полягає в тому, що суб'єкт музичної діяльності повинен мати рефлексивні професійні та особистісні якості, достатні для того, щоб відповідати загальноприйнятим професійним цінностям і певним чином відобразитися у виконавській діяльності;

– творчо-результативний компонент виражає здатність особистості створити яскраве художньо-образне виконання музичного твору та вміння донести створений образ до аудиторії [4].

Упродовж усього періоду розвитку основною формою навчально-виховної роботи залишається урок. Урок на сучасному етапі став також диференційованішим і враховує вікові психологічні особливості учнів, рівень знань, індивідуальний темп засвоєння ними навчального матеріалу.

Також серед тенденцій вітчизняного навчання гри на ударних інструментах можна визначити зростання ролі ансамблевого музикування.

Мета ансамблевого музикування у гри на ударних інструментах полягає у зростаючій популярності ансамблів ударних інструментів, як самостійного жанру сучасної музики, а також у формуванні в учнів почуття причетності до загального звучання твору [2].

Сучасний етап навчання гри на ударних інструментах характеризується використанням нетрадиційних методів здійснення освітнього процесу, які покликані забезпечити плавний, гармонійний перехід учнів від предметного мислення до абстрактного. Г. Рало відносить до таких методів метод колективного прослуховування, «імітації», метод «гра в м'яч», метод «ласунів», метод «консультанти на уроці «шефи»», методи «рецензій», «вибивала», «самооцінки» [7].

Введення в нашій країні та по всьому світу карантинних заходів призвело до стрімкого поширення дистанційного навчання. Оскільки дистанційне навчання неможливе без використання комп'ютерних технологій, що забезпечують взаємодію учнів із викладачами та самостійну роботу з навчальними матеріалами, нагальним стало забезпечення використання в освітньому процесі інноваційних технологій [9].

Тому в якості однієї з тенденцій у формуванні навичок гри на ударних інструментах стала цифровізація освітнього процесу. Використання відеоконференцій у Zoom допомогло продовжити уроки з гри на ударних інструментах та змінити мислення викладацького складу, тому що відкрило всі переваги дистанційного навчання та полегшило перехід освітнього процесу на новий інноваційний етап. У результаті цього викладачі стали завзятіше використовувати програмне забезпечення, технологічні можливості мережі Інтернет, соціальних мереж, електронної пошти, відеохостингу YouTube, сервісів Google тощо.

Зростання кількості дітей у нашій країні, які отримали травми в результаті війни, а також вимоги нової освітньої програми сприяли посиленню необхідності адаптації в

суспільстві дітей з особливими потребами. Інклюзивне навчання в мистецьких школах – це новий підхід до музичної освіти, який потребує спеціальної підготовки фахівців і постійного застосування педагогічних інновацій.

Інклюзивне навчання розраховане на дітей, які мають труднощі у психофізичному розвитку, і сприяє їх адаптації до активного суспільного життя. Воно передбачає створення для них спеціального освітнього середовища з можливістю грати на ударних інструментах поряд зі здоровими однолітками.

Нині поодинокі випадки навчання дітей з особливими потребами в музичних школах є особистими ініціативами окремих викладачів на експериментальному рівні, оскільки якісна державна освіта для цих дітей не забезпечується [6].

Тому цей напрям розвитку музичної освіти вже почав свій розвиток і буде розширюватись.

В якості останньої тенденції у формуванні навичок гри на ударних інструментах можна виділити використання штучного інтелекту. Ця тенденція має світовий рівень і в Україні ще не отримала свого розвитку. У музичній освіті можливості штучного інтелекту використовуються в інтелектуальній системі музичних інструментів (розумний інструмент).

Інтелектуальний музичний інструмент являє собою комплексне системне рішення, що поєднує в собі штучний інтелект та інші технології з класичною акустикою та навичками гри на традиційних музичних інструментах за допомогою онтології інструментів, датчиків, інтелектуальних алгоритмів і мережевих зв'язків [10].

Також усе більшого розвитку набуває інтеграція в освітній процес інновації програмного забезпечення для створення музики. Використання інтелектуальних музичних інструментів і програмного забезпечення полегшує учням розуміння сучасних музичних стилів, розвиток навичок гри на ударних інструментах незалежно від рівня підготовки, сприяє більшій мотивації здобувачів освіти, оскільки молоде покоління прагне використовувати інновації в різних сферах свого життя.

Висновки з даного дослідження. За результатами проведеного дослідження були видлені наступні тенденції у формуванні навичок гри на ударних інструментах:

- за роки незалежності України освітні програми з гри на ударних інструментах були доповнені вивченням стилів і напрямів класичної, сучасної та естрадно-джазової музики, більше уваги стало приділятися самостійному вирішенню творчих задач;
- упровадження диференційованого підходу;
- більше уваги до емоційно-образного виконання творів;
- зростання ролі ансамблевого музикування;
- використання нетрадиційних методів здійснення освітнього процесу, які покликані забезпечити плавний, гармонійний перехід учнів від предметного мислення до абстрактного (метод колективного прослуховування, «імітації», метод «гра в м'яч», метод «ласунів», метод

«консультанти на уроці “шефи”», методи «рецензій», «вибивала», «самооцінки»);

- стрімке поширення дистанційного навчання;
- використання програмного забезпечення, технологічних можливостей мережі Інтернет, соціальних мереж, електронної пошти, відеохостингу YouTube, сервісів Google тощо;
- упродовження інклюзивного навчання;

– використання штучного інтелекту в інтелектуальних музичних інструментах і програмному забезпеченні.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у розробленні моделі формування навичок гри на ударних інструментах учнів на основі виявлених тенденцій у формуванні навичок гри на ударних інструментах.

Список використаних джерел

1. Гончарик О. П., Мисько І. В. Програма для музичної школи, музичного відділення початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу школи естетичного виховання). Музичний інструмент «Ударні інструменти». Вінниця : ПП Нова книга, 2007. 100 с.
2. Димченко С. С. До питання еволюції методики гри на ударних інструментах. *Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя*. 2023. № 1. С. 128–134.
3. Дудник Є. І., Зінченко В. М. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Ударні інструменти» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2020. 32 с.
4. Кань В. Структурні особливості емоційно-образного мислення студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. *Сучасна мистецька освіта*. 2018. № 1. С. 93–96.
5. Макієвський С. А. Техніка гри на ударній установці. Ч. 1. Київ : Музична Україна, 1989. 166 с.
6. Павлова Г. А. Педагогічні інновації в контексті інклюзивного навчання в мистецькій школі. *Інклюзія в мистецькій освіті: виклики, практики, перспективи*. 2019. № 1. С. 284–295.
7. Рало Г. О. Інноваційні методи навчання, які використовуються в класі ударних інструментів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2020. № 2 (131). С. 14–22.
8. Штейман В. П. Життя, віддане улюбленій професії (К. М. Купінський). *Музичне виконавство*. 1979. № 10. С. 194–200.
9. Шульс Я. В., Тітов О. М. Особливості формування навичок гри на ударній установці : методичні рекомендації до постановки ігрового апарату для елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2023. 30 с.
10. Lu N. Research on Intelligent Assistant Teaching System for National Musical Instruments Based on PSS. *Design Studies and Intelligence Engineering*. 2024. № 1. С. 1083–1095.

References

1. Honcharyk, O. P., & Mis'ko, I. V. (2007). *Prohrama dlya muzychnoyi shkoly, muzychnoho viddilennya pochatkovoho spetsializovanoho mystets'koho navchal'noho zakladu shkoly estetychnoho vykhovannya*. *Muzychnyy instrument «Udarni instrumenty» [Program for a music school, music department of an elementary specialized art educational institution of a school of aesthetic education]. Musical instrument «Percussion instruments»*. Vinnytsya: PP Nova knyha [in Ukrainian].
2. Dymchenko, S. S. (2023). Do pytannya evolyutsiyi metodyky hry na udarnykh instrumentakh [To the question of the evolution of the technique of playing percussion instruments]. *Istoriya stanovlennya ta perspektyvy rozvytku dukhovoyi muzyky v konteksti natsional'noyi kul'tury Ukrayiny ta zarubizhzhya [The history of formation and development prospects of brass music in the context of the national culture of Ukraine and abroad]*, 1, 128-134 [in Ukrainian].
3. Dudnyk, E. I., & Zinchenko, V. M. (2020). *Typova navchal'na prohrama z navchal'noyi dystsypliny «Udarni instrumenty» elementarnoho pidrivnya pochatkovoyi mystets'koyi osvity [Typical curriculum for the discipline «Percussion instruments» of the elementary sub-level of primary art education]*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Kan, V. (2018). Strukturni osoblyvosti emotsiyno-obraznoho myslennya studentiv fakul'tetiv mystetstv pedahohichnykh universytetiv [Structural features of emotional and figurative thinking of students of arts faculties of pedagogical universities]. *Suchasna mystets'ka osvita [Modern art education]*, 1, 93-96 [in Ukrainian].
5. Makiyev's'kyi, S. A. (1989). *Tekhnika hry na udarniy ustanovtsi [Technique of playing on a percussion set]*. Kyiv: Muzychna Ukrayina [in Ukrainian].
6. Pavlova, H. A. (2019). Pedahohichni innovatsiyi v konteksti inkluzyvnoho navchannya v mystets'kiy shkoli [Pedagogical innovations in the context of inclusive education in an art school]. *Inkluziya v mystets'kiy osviti: vyklyky, praktyky, perspektyvy [Inclusion in art education: challenges, practices, perspectives]*, 1, 284-295 [in Ukrainian].
7. Ralo, H. O. (2020). Innovatsiyni metody navchannya, yaki vykorystovuyut'sya v klasi udarnykh instrumentiv [Innovative teaching methods used in the class of percussion instruments]. *Naukovyy visnyk Pivdenoukrayins'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushyn's'koho [Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy]*, 2 (131), 14-22 [in Ukrainian].
8. Shteyman, V. P. (1979). Zhyttya, viddane ulyubleniy profesiyi (K. M. Kupins'kyy) [Life dedicated to a beloved profession (K. M. Kupinsky)]. *Muzychne vykonavstvo [Musical performance]*, 10, 194-200 [in Ukrainian].
9. Shul's, Y. V., & Titov, O. M. (2023). *Osoblyvosti formuvannya navychok hry na udarniy ustanovtsi: metodychni rekomendatsiyi do postanovky iirovoho aparatu dlya elementarnoho pidrivnya pochatkovoyi mystets'koyi osvity [Peculiarities of formation of playing skills on a percussion set: methodical recommendations for setting up a game apparatus for the elementary sub-level of primary art education]*. Kyiv [in Ukrainian].
10. Lu, N. (2024). Research on Intelligent Assistant Teaching System for National Musical Instruments Based on PSS [Research on Intelligent Assistant Teaching System for National Musical Instruments Based on PSS]. *Design Studies and Intelligence Engineering*, 1, 1083-1095.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 15.07.2024